ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2025/HC-A/8
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕަބްލިކް ލިމިޓެޑް ކޮމްޕެނީ
- އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތް: މުހައްމަދު ޒާހިދު، ސޯލާ، ގއ.ގެމަނަފުށި
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ރަހުނު ނުހިމެނޭ ލޯނުގެ މައްސަލަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީސް:
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު
ފަނޑިޔާރު މުހައްމަދު ޝަނީޒް ޢަބްދުالله
ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްމާނިއު ހުސައިން

ނިމުނު ތާރީޚް: 02 ރަބީޢުލްއައްވަލް 1447 / 25 އޮގަސްޓް 2025

ހައިކޯޓުގައި ފައިސަލާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:

08 ރަޖަބު 1446

08 ޖަނަވަރީ 2025

<u>އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:</u>

- **ނަންބަރު:** 267-CVC-2024
- **ނިންމި ކޯޓު:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ދަރުން ނުހިމެނޭ ކޮށްދުގެ މައްސަލަ
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 18 ޖަނަވަރީ 2024
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 23 އޮކްޓޫބަރު 2024

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕަބްލިކް ލިމިޓެޑް ކޮމްޕެނީ

ފޯރުނި ވަކީލު:

މޫސާ ފާރިޝް އަޙްމަދު، އާޒިޔާމާގެ، ގއ. ގެމަނަފުށި

އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް

މުޙައްމަދު ޒާހިދު، ސަވާ، ގއ.ގެމަނަފުށި

މަދަނީ- ދަރުން ނުހިމެނޭ ކޮށްދުގެ މައްސަލަ- ކޯޓުން ދިނުކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމުން- ފަރާތާ ހިލާފަށް ދަޢުވާ ބިނާކުރުން

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޖީދުގެ ޚިޔާލު، (މި ޚިޔާލަށް ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ޝަރީފް ޢަބްދުﷲ އަދި ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްމާނިޢު ޙުސައިން ތާއީދު ކުރައްވާފައި)

މައްސަލައިގެ ތަފާސީލު

1. މިއީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕަބްލިކް ލިމިޓެޑް ކޮމްޕެނީ[1] (މީގެ ފަހުން "ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް") ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުމުން ބެލި ޤަޟިއްޔާއެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ޢަރްޒުވާ ފަރާތަކީ ގއ. ގެމަނަފުށި، ޝަފާ، މުޙައްމަދު ޒާހިދު[2] އެވެ.

ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދަޢުވާ

2. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގައި ހުށަހެޅުނު ދަޢުވާއަކީ ގއ. ގެމަނަފުށި، ޝަފާ، މުޙައްމަދު ޒާހިދުގެ އެދުމަކަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން 354,200/17ރ. (ތިންލައްކަ ފަންސާސްހަތަރުހާސް ދުއިސައްތަ ރުފިޔާ ސަތާރަ ލާރި) ގެ ލޯނެއް މުޙައްމަދު ޒާހިދުއަށް ދޫކޮށްފައިވާއިރު، އެއްބަސްވުމާއި ޚިލާފަށް ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ލޯނުގެ ފައިސާ އަދާކޮށްފައި ނުވާކަމަށް ބަޔާންކޮށް، މި ލޯނަށް ދައްކަންޖެހޭ އަސްލު ފައިސާ، އިންޓްރެސްޓާއި ޗާރޖަސްތަކާއެކު އެކީ އެއްފަހަރާ ހޯދުމަށް އަދި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ފަރާތުން މުޙައްމަދު ޒާހިދުގެ މައްޗަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާއެވެ.

1 . ރަޖިސްޓްރީ ނަންބަރު C-22/1982

2 . ދރއ.ކާޑު ނަންބަރު A306514

ސިވިލް ކޯޓުގެ ޙުކުމް

3. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ދަޢުވާއާގައި ޙުކުމް ކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

"ދެންފަހަރު، ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެގްރީމެންޓުގައި ހުރުމާއެކު، ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕީއެލްސީ އިން ގއ.ގެމަނަފުށި، ސޯފާ، މުޙައްމަދު ޢަފީފު (ދރއ.ކާޑު ނަންބަރު A306514) ގެ މައްޗަށް ކުރަ މިދަޢުވާގައި ހިމެނޭ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އަދާކުރަން ޖެހޭ ދަރަނިކަން ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުވެފައިވާތީވެ ގެއްލުން ހުރަހަގާއި ނަގުމާއެކު، މި ދަޢުވާ ޝަރީޢަތުން ސާބިތުވެފައިވާކަން ކަނޑައަޅައި ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ."

އިސްތިޢުނާފު ނުކުތާތައް

4. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ދަޢުވާއާ އިސްތިޢުނާފުކުރަމުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި 02 (ދެއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅައި ފައެވެ.

- ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަކީ: ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ދަޢުވާއާގެ ދަޢުވާ ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުވެފައިވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި މައްސަލައިގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވާ ގޮތަކީ ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމައިވާ ދަރަނިއާ ގުޅޭގޮތުން ދަރަނިއެއް ކަމުގައި ނުވާ ކަންކަމުގެ ގޮތުން ބަލާފައިވާ ހަމަޖެހޭ ހިސާބަށް ކުރެވިފައި، އެ ކަންކަމުން ލިބޭ ނުކަސް ގޮތަކަށް މައްސަލަ ބެލުން އަދި އެ ކަންކަން އެކަށީގެންވާ ބޭރުގަނޑެއް ނެތި މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަސޭހަކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފުރަތަމަ ނުކުތާއެވެ.
- ދެވަނަ ނުކުތާ އަކީ: އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ބޭންކުން ލޯން ދީފައިވާ ބޭންކްތަކުގެ ތަފާސް ހިސާބު ކަމަށް ބަލަންހާރު، ބޭންކުން ފައިސާ ދޫކޮށްފައިވާކަން ސާބިތުކުރެވެން ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ

އެއްބަސްވުން މާނަކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރިމިއަރ ޕްރޮޖަރީ ޑްސާޖަރ
ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވަސީލު (2021/SC-A/53) ޤަޟިއްޔާއާއި
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އަލީ މުސްޠަފާ މުޙައްމަދު ވ. އަލީން ބިލްޑާސްއިން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
(2019/HC-A/384) ޤަޟިއްޔާ އަދި މުޙައްމަދު މޫސާ ވ. އިބްރާހީމް ޝަކީރު
(2015/HC-A/164) ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އެއްބަސްވުން މާނަކުރުމުގެ އުސޫލާއި
ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ވާހަކަ

5. މި އިސްތިއުނާފުގައި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ފަރާތުން މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ލޯނެއް ދޫކުރުމުގައި ދޫކޮށްފައިނުވާކަމަށް ދަރުކާރުން މާނަކުރެ ސާބިތުނުވާކަމަށް ނިންމާފައިވަނީ އެއްބަސްވުމާއި ހުށަހެޅިފައިވާ ހެކިތަކުން ނުރަނގަޅަށް ދޫކުރެއް ސާބިތު ނުވާކަމަށެވެ. އެގޮތުން އެއްބަސްވުން ފައިނޭންސް ބަޔާނާ ބެހޭގޮތުން، ކޯޓުގެ 19 ގެ ބަޔާންގައި ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ދައްކާނީ ވަސީލަތް ކަމެއް، ކަމެއްގައި ނަމް ފައިސާ ނުލާ ގޮތްގެ ކަމަކަށް، އަދާކުރަނީ މުޙައްމަދު ޝަކީރުގެ ވަސީލަތް ކަމެއްގެ ކަމެއްގައި ނަމް 354,200/17ރ. (ތިންލައްކަ ފަންސާސްހަތަރުހާސް ދުއިސައްތަ ރުފިޔާ ސަތާރަ ލާރި) ނަގާފައިވާކަމަށެވެ. އެއްގޮތަކުން އެ ފައިސާ ދައްކާކުގެ ގޮތުން، ލޯނުއްގެ ގޮތަށް ރިސްކްރަކަރުކޮށް ލޯނުގެ އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކޮށް، ލޯނު އެކަމަށްޓަކައި ހުށަހެޅިފައިވާކަމަށެވެ. ދަރަނީގެ ދުރުގައި އެއް އެއްބަސްވުމުގައިވެސް އެ އެއްބަސްވުން ފައިނޭންސް ވަސީލަތެއް ކަމެއް އިޤްރާރު ނުކުރު ފައިސާ ދައްކާކުގެ ގޮތުން ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

6. ފަނޑިޔާރު ކުރި ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެމުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ބުނުއްވަނީ ވަސީލަތް ކަމެއް ދައްކަން ފައިސާ ނަގާފައިމެ އެ ފައިސާ ދައްކާކުގެ ގޮތުން، އެ ކަމުގެ ބޭނުން ސުޕަވައިޒް

ލޯނުގެ ގޮތުން ރީސްޓްރަކްޗަރކުރުމުގެ ލޯނުގެ އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކޮށް، ލޯނު އެކައުންޓް ވަކިން ހުޅުވިފައިވަނީއެވެ. ނަމަވެސް އެކަމުގެ ބޭނުން ސަބަބު ހުރިކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ދަލީލުތަކެއް ހުށަހަ ހުށަހަޅާފައިނުވާކަމަށެވެ. އަދި މަސްވެރިޔާ ކޮށްދޭ ބޭންކު ސްޓޭޓްމަންޓު ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިނުވާކަމަށެވެ. އެގޮތުން ދަށުކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށްގެންދިޔުމުގައި އެފަރާތުން ދައުވާ ބިނާކޮށްގެން ނުނިންމާކަމަށެވެ. ނަމަވެސް ދަފްތަރުގެ މުދަލުގައި އެއްބަސްވުން ފުރިހަމަވެފައި އިންޓްރެސްޓް ނިސްބަތްވާކަމަށެވެ. އެއްބަސްވުމާ ގުޅިގެން އަނާރު ހަމައެކަނި ޤާނޫނާ ކަމަށެވެ. އަދި އެއްބަސްވުމުގައި ބޭންކް އަށް މުޤައްރިރުވެސް އިން ލާޒިމް ދަށުކުރަންޖެހޭ ކަމަށް އެއް އަހަރަކު އެމުއްދަތު ކަމަށެވެ. މުބާރަކު ޝަރީޢަތުގެ ފަހަރަށް 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ލާރިކަން އެދިފައިވާނަމަ، ސެންޓްރަލް ސީޑް ބޭނުންވާނެކަމަށް އެއް މާއްދާއަށްވުރެ އެތުރަކުން އެއް މާއްދާއެއް ކަމަށެވެ. ހަމައެހެންމެ މުބާރަކު ޝަރީޢަތް އެދުނުކަމް ދުސްތޫރުން ލާރިކަމް ފަހަރު ދައްކާފައިވާކަމް ބައްލަވާނެ ދަށު ކޯޓުގައި ދައުވާކުރުމަށް ތަކުރާރުކުރުމަށް އެދުމަކަށެވެ. މުބާރަކު ޝަރީޢަތުގެ ފަހަރަށް އެފަދަ ލާރިކަން އެދިފައިވާނަމަ ލާރިގެ ދުސްތޫރީ ފަހަރުގެ ތެރޭ ދައްކާފައިވާކަމަށެވެ. ހަމައެހެންމެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުން އިސްތިއުނާފު ފޮނުވައި އެއްބަސްވުމުގެ އިންޓްރެސްޓް ނަގައިދިނުމަށް އެދިފައިވާ އެމުއްދަތުން ކަމަށެވެ. މިގޮ އިޢުތިރާން މުބާރަކު ޝަރީޢަތް މި ފާސްކުރި ދެއްކި ފަހަރުސާމަނީ ޖެހެމާނާއަރު ދެއްކި ފަހަރު ކަމުގައި ބާކީ ފަހަރުސާމަނީވެސް ޖެހެމާނާއަރު ހުރިން އެއް ފަހަރު ކަމަށް ބޭންކު އަދި މުޤައްރިރު އިން ބުނެފައިވެއެވެ.

7. މި މައްސަލައިގައި ބޭންކު އަދި މުޤައްރިރު އިން އެފަރާތުން ދަށު ކޯޓުން ދައުވާ ސާބިތުކުރާނެކަމަށް ނިސްބަތުފައިވާ ހެކިތަކުން ނުރަނގަޅު ދުރަހައް ނުދެކެން ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމާއެކު، އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް ދައްކަންޖެހޭ ނުދައްކާވާ ފައިސާ އާއި އިންޓްރެސްޓް އަދާކުރުމާ ޖެހެމާނާ މުބާރަކު ޝަރީޢަތުގެ ފަހަރަށް އެއް އެއްފަހަރާ ބޭންކު އަދި މުޤައްރިރު އިން ދެއްކުމަށް މުބާރަކު ޝަރީޢަތުގެ މައްސަލަ އަމުރުކޮށްދިނުމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރައްވާ ފަރާތުގެ ވާހަކަ

8. ޖަވާބުގައި މުޙައްމަދު ޖާވިދުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ދަޢުވާގައި ފާހަގަކުރި ފަދައިން ލޯނަކަށް އެދިފައިނުވާކަމަށާއި ލޯނެއް ދިނުމަށް ނުވާކަމަށެވެ. މަސްވެރިއާ ކާޑުން ނަގަމުން ދިޔަ ފައިސާއަކީ ކާޑުގައި ހުރިކަމަށް ދެއްކި ފައިސާ ކަމަކާއި ކާޑުގައި ނެތް ފައިސާއެއް ނުނަގާކަމަށެވެ. އެގޮތުން އެ ކާޑު މުޙައްމަދު ޖާވިދުފައްސާ ފައިސާ ޖެހުއްވީ ކުރި ކަމަށެވެ. އަދި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ލޯނުމަށް އެދޭ ކުރިމަތިލާ ފައިސާ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ފައިސާކަން އެފަރާތުން ސާބިތުކޮށްދީފައި ނުވާކަމަށެވެ. އެކަމަށް އެދުމުންފައްސާ ސްޓޭޓްމަންޓް ދީފައިނުވާކަމަށެވެ. އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން މަސްވެރިކަން ދެމެހެއްޓުމުގެ ގ ދަޢުވާކުރާ ކަމަށް ބުނުމުން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް މިކަން އެއްވެސް އިތުރުއެކަން ހުށަހަޅާ ކަމަށެވެ. އަދި ފުރަތަމަ 2 ޗެކުންވެ އަމިއްލައަށް ދެއްކި ކަމަށެވެ. އެއީ މުބާރަކު ޖާވިދު އަދި ވިއްކާފައިވާ އަކަތަ ވެފައި އެކައުންޓްގައި ފުރިހަމަ ކުރުމުން އެހެން ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރި ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް ފަހުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން މުބާރަކު ޖާވިދުގެ އެކައުންޓްއަކުން ފައިސާ އެދިލާކުރުން ދިޔައީ ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ދަދުކާއިގެ ނިންމުން ބާކީކުރާ ބަކާއި ނޯޓް ކަމަށް ކަރުދާސްތައް މައްސަލަ ނިންމައިދިނުން އެދޭ ކަމަށެވެ. އަދި މުބާރަކު ޖާވިދުގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމުގައިވާގޮތަށް ލޯނުކަން އެދިފައިވާ ނުވާނީ އެއްބަސްވުން ބާކީކުރަން ކަރުދާސްތައް ނިންމައިދިނުން އެދޭ ކަމަށެވެ.

މި މައްސަލައިގައި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ހުށަހަޅާ ޤާނޫނީ ބަހުސް

9. މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުއްވި 2 (ދެ) އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަށް ޖަވާބުދެއްވަމުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ލޯނެއް ދޫކުރެއްވުމަށް ބަލައި ދައްކާ ސާބިތުވާނަމަ ދަރާނީގެ ކަރުދާހުގެ ފައިސާ ދެއްކުމުގެ ކޮންޓްރެކްޓުގެ ހުށަހަޅުއްވި ޤާނޫނީ ޝަރީޢަތް ހަމަޖެހިފައިވާ ޝަރުޠުތައް ބަލައިގެން ކަމަށެވެ. އެގޮތުން އެކަމުގެ މައްސަލަ ބޭނުން ކަމަކު ކޮންޓްރެކްޓުގައި ފާހަގަ ކޮށް މައްސަލަ ރިޢާޔަތްކޮށް ހިނދުއެތް ޝަރީޢަތުން ކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ފާހަގަކޮށްދެއެވެ.

ދެފަރާތުގެ މެދުގައި އޮތް އެއްބަސްވުން

10. މި މައްސަލައިގައި ދެފަރާތުގެ މެދުގައި އޮތް އެއްބަސްވުމަށް[3] ބަލާއިރު އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

10.1. އެއްބަސްވުމުގެ[4] ފެށޭ ބައިގައި "03 އޮގަސްޓް 2019 ގައި ތިޔަ ފަރާތަށް ދޫކުރެވިފައިވާ އޯޑިނަރީ ކާޑު ބޭނުންކުރައްވައިގެން ކާޑުގެ ބާކީއަށްވުރެ އިތުރަށް ނަންގަވާފައިވާ ފައިސާ އަނބުރާ ދެއްކުމުގެ އުސޫލުގެ ދަށުން ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޝަރުތުތަކާއި މި އެއްބަސްވުމުގެ ބައެއް ކަމުގައިވާ މި އެއްބަސްވުމާއެކު ދޫކުރެވިފައިވާ ކުރެޑިޓް ފެސިލިޓީ ދޫކުރެވޭ އާންމު ޝަރުތުތަކުގެ މަތިން، ތިޔަފަރާތުގެ ކާޑުގައިވާ ޖުމްލަ ބާކީ ލިމިޓަކަށް ބަދަލުކޮށް އަންނަނިވި މިންވަރަށް ރިސްޓްރަކްޗަރ ކޮންޑިޝަންތަކަށް ފެށި ހަމަޖެހިފައެވެ." މި ފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

10.2. ލޯނުގެ އަދަދަކީ 354,200/17 ރ. (ތިންލައްކަ ފަންސާސްހަތަރުހާސް ދުއިސައްތަ ރުފިޔާ ސަތާރަ ލާރި) ކަމަށް އެ އެއްބަސްވުމުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެއްބަސްވުމުގައި ފުރަތަމަ ފުރިހަމަކުރަންވީ ޝަރުތުތަކެއް އެ އެއްބަސްވުމުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އެ މާއްދާގައި އޮތީ ލޯނު ފައިސާ ބޭނުންކުރެވޭނީ އެއްބަސްވުމާއެކު ކުރެޑިޓް ފެސިލިޓީ ދޫކުރެވޭ އާންމު ޝަރުތުތަކާ ތަބާވުމަށް ސާބިތުކުރުމުން ކަމަށެވެ.

10.3. އެއްބަސްވުމުގެ 7 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ފައިސާދޫކުރެވޭނެ ގޮތް ބަޔާންކޮށް، އެ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ސަންކްޝަން ލެޓަރގެ ތާރީޚުން ފެށިގެން 90 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ޑިސްބަރސްމަންޓް އެޑްވާންސްކަމާއި، އެއްފަހަރާއިން ޑްރޯޑައުންވާނަމަ ސަންކްޝަން ލެޓަރ ބާތިލުވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

---

3. ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕީއެލްސީ އާއި މުޙައްމަދު ޒިވިދާ ދެމެދު 11 ޑިސެންބަރު 2020 ދުވަހު ސޮއިކޮށްފައިވާ ނަންބަރު BML/VILB/MCOD-35/2020/001 ސަންކްޝަން ލެޓަރ

4. ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕީއެލްސީ އާއި މުޙައްމަދު ޒިވިދާ ދެމެދު 11 ޑިސެންބަރު 2020 ދުވަހު ސޮއިކޮށްފައިވާ ނަންބަރު BML/VILB/MCOD-35/2020/001 ސަންކްޝަން ލެޓަރ

11. އެހެންކަމުން ދަށު ކޯޓުގައި ދައުވާ އުފުލިއިރު ބިނާކުރި މި އެއްބަސްވުމަށް ބަލާއިރު ބޭނުން އޮތް ކުޑަކުދިންނަށް އިން ޙުކުމެއް ދޫކުރަންޖެހޭ ކަމާއި، އެ ޙުކުމް ދޫކުރަންޖެހޭނީ ސުލްޙަކުރަން ސިޓީގެ ތާރީޚުން ފެށިގެން 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައިކަން އެނގެއެވެ. އެފަދައިން އެކަން ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާކަމުގެ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ހިމަނާފައި ނުވެއެވެ.

ދަށުކޯޓުން ޙުކުމް ބިނާކުރި ސަބަބު

12. އިސްވެ ބަޔާންކުރި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ޙުކުމް ދޫކުރެވިފައިވާކަން ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުވެފައިވާތީ ކަށަވަރު ނިމުމާއެކު ދައުވާ ސާބިތުވުމާއެކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުން ނިންމި ބިނާކޮށްފައިވާ އަސާސަތަކަށް މައިގަނޑު ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

12.1. އެއްބަސްވުމުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެ ނަގާ މަޤްސަދުގެ ގޮތުގައި ދަރިންނާމެދު ހަމަޖެއްސުމުގެ ނަމުގައިވާ ޚަރަދުތައް ކަނޑައަޅާ ޖުމްލަ ބަޔަކީ ދައުލަތުން ހަމަޖެއްސުމަށް މިފަދައިން ބަލާނެކަމުގައިބުނާ މި މާއްދާގެ ދަށުން މުޢައްމަދު ޖާމިލުގެ ކާރު އެކަށީގެން ފައިސާ ޖަމާކުރަން އެޙާ ބިލުހުމާ ބަހާ ބޭނުން އޮތް ކުޑަކުދިން ހުށަހަޅާފައި ނުވެއެވެ.[5]

12.2. މުޢައްމަދު ޖާމިލުގެ ނަމުގައިވާ ޚަރަދުތައް ކަނޑައަޅާ ބަދަލުތަކަށްދޭން އެ ކާރުގެ ބާޒާރު ވެލިއު ދައުލަތުން ނަގާފައިވާ ޙަވާލުކުރަން އޮތް ކުޑަކުދިން އިން ބަލާނުލާއިރު ވެލިއު ނަގާފައިވާ ފައިސާއިން ކަންތައްތަކުން ނަގާފައިވާ ފައިސާއެއްކަން އަދި ފައިސާ ނަގާފައިވާނަމަ އެކަމާ މިންވަރެއް ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުކޮށްދޭނެ ހެއްކެއް ހުށަހަޅާފައި ނުވެއެވެ.[6]

---

[5] . ދަށުކޯޓުގެ ޙުކުމުގެ 8.3 ވަނަ ނުކުތާ

[6] . ދަށުކޯޓުގެ ޙުކުމުގެ 8.3 ވަނަ ނުކުތާ

12.3. ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާ ގުޅިގެން މުޙައްމަދު ޖާވިދުގެ ފަރާތުން ގިނަ އަދަދަކަށް ފައިސާ ދައްކާފައިވާކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ބުނެފައިވާއިރު އެ ފައިސާއަކީ މުޙައްމަދު ޖާވިދުގެ އެކި އެކައުންޓްތަކުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން އުނިކުރި ފައިސާކަމަށް މުޙައްމަދު ޖާވިދު ބުނުމުން އެކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން އިޢުތިރާފްވެފައިނުވުން[7]، މިއެވެ.

ދަޢުވާކޮޅުން އެއްބަސްވުން މާނަކުރުމުގައި ޤާނޫނީ ގޮތަށް ހަދާފައިވޭތޯ؟

13. އިސްވެ ބުނެވުނު ސަބަބުތަކާއި ސިވިލް ކޯޓުން އެގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، ދެފަރާތުގެ މެދުގައި އޮތް އެއްބަސްވުމުގައި[8] ބަޔާންކުރާ ލޯނު ފައިސާ އަދި އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް ދޫކުރުމުން ފައިސާއެއްކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ދަޢުވާކޮޅުން އެއްވެސް ހެއްކެއް ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި އެއްބަސްވުމާއެއްގޮތަށް ލޯނެއް ދޫކުރެވިފައިނުވާކަން ކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މުޅި މުޢާމަލާތަކީ މަސްވެރިޔާ ކާޑުން އިތުރަށް މުޙައްމަދު ޖާވިދު ނަގާފައިވާ ފައިސާތަކެއް ހުރުމަށް އެކުލަވާލެވުނު އެއްބަސްވުމެއް ކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، މުޙައްމަދު ޖާވިދުގެ މަސްވެރިޔާ ކާޑުގެ ބޭންކް ސްޓޭޓްމަންޓް ނުވަތަ ދަޢުވާގައި ބަޔާންކުރާ މިންވަރުގެ ފައިސާ އެކަށީގެން މުޙައްމަދު ޖާވިދު ނަގާފައިވާކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް އެއްވެސް ހެއްކެއް ދަޢުވާކޮޅުން ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބުނުމުން ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ބުނެފައިވެއެވެ.

[7]. ދަޢުވާކޮޅުގެ ރިޕްލައިގެ 8.5 ވަނަ ނުކުތާ
[8]. ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕީއެލްސީ އާއި މުޙައްމަދު ޖާވިދާ ދެމެދު 11 ޑިސެންބަރު 2020 ދުވަހު ސޮއިކުރެވިފައިވާ ނަންބަރު BML/VILB/MCOD-35/2020/001 ސެންކްޝަން ސިޓީ

14. އެހެންކަމުން، އެއްބަސްވުމުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ލިޔުން ދޫކުރުމުންކަން އެނގޭނެ ހެއްކެއް ނުވަތަ އެ ލިޔުން، ކާޑު ގުދުވެރިޔާއަށް ނަމަވެސް ހަވާލުކުރެއްވިކަން އެނގޭނެ ހެއްކެއް ދަޢުވާބަން ހުށަހަޅާފައިނުވާތީ، ދަޢުވާބަން އެއްބަސްވުން މާނަކޮށްފައިވަނީ އަދި ދަޢުވާ ސާބިތުކުރާނެކަމަށް ނިންމާފައިވަނީ ހުކުމްކުރުން ހެއްކަކަށް ރިޢާޔަތްކުރަން ކަމަށް ނުވަތަ ހުކުމްކުރުން ޝަރީޢަތްކުރުމުން ދާއިރާއެއް ހުއްޓާ ކަމަށް މާނަކުރެވޭން ޤާނޫނީ ހަމައެއް ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އަށް ވި އިސްތިއުނާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމުގައި އަދުރުން ނުދެކެމެވެ. މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ އެކީ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ފަރާތުން ބަޔާންކުރާ ގޮތަށް ކަމަކީ ވީނަމަ، އެކަން އެގޮތުގައި އޮތްކަން ދަޢުވާގައި ސާބިތުކޮށްދިނުމުގެ ބާރު ދަޢުވާކުރާ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ މައްޗަށް އޮތް އިރު،[9] ދަޢުވާގައި އެފަދައިން އެކަން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ސާބިތުކޮށްދީފައިނުވެއެވެ.

15.މީގެ އިތުރުން އެއްބަސްވުމުގެ 7 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ބަލާއިރު، ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި އެއްބަސްވެފައިވާ ސެކިއުރިޓީ ސިޓީގެ (އެއްބަސްވުމުގެ) ތާރީޚުން ފެށިގެން 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި، އެ ސެކިއުރިޓީ ސިޓީގައިވާ އެންމެހައި ލިޔެކިޔުންތައް ފުރިހަމަކުރުމަށް ފަހު ޑިސްބަރސްމަންޓަށް އެދެންވާނެކަމާއި، އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޑިސްބަރސްމަންޓަށް އެދިފައިނުވާނަމަ އެ ސެކިއުރިޓީ ސިޓީ ބާޠިލުވާނެކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައި އެބައޮވެ.[10] ކަން މިހެން އޮތް ނަމަވެސް، އެފަދައިން މުޢާމަލާތު ޑޮކިއުމަންޓު ހަވާލުކޮށްފައިވާކަން އެނގެން ނެތެވެ. އެހެންކަމުން އެއްބަސްވުމުގެ 7 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރުވެސް، މިއީ ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން އެދިފައިވާ ފަދައިން ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމުން އޮތް މައްސަލައެއް ނޫންކަން ސާފުވެ. އެހެނީ މުޢާމަލާތު ޑޮކިއުމަންޓުގެ އެދުމަކަން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް އިން ދޫކުރި ލިޔުންކަން ފައިސާ ނުދައްކައިގެން ކުރި ދަޢުވާއެއްކަމުގައި ބަޔާންކުރަން

[9] . ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ **ޢަބްދުﷲ ނާސިރު ވ. މުޙައްމަދު މުސްތަފާ** (2010/SC-A/02) ގެ ޤަޟިއްޔާ- ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތައް (ނ)
[10] . ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސް ޕީއެލްސީ އާއި މުޙައްމަދު ޝާހިދާ ދެމެދު 11 ޖަނަވަރީ 2020 ދުވަހު ސޮއިކޮށްފައިވާ ނަންބަރު BML/VILB/MCOD-35/2020/001 ސެކިއުރިޓީ ސިޓީ- 7 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

އުޒުރުވުން ދަރުކާޖުގައި މަސްލަހަތު ބިނާކޮށްފައިވާއިރު، މިއީ މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅި ހުކުމްކުރުން ސާބިތުކުރުން އޮތް ކަމުގެ ނުކުތާ. މުޙައްމަދު ޝާފިއީގެ ވަކާލާތު ހުށަހެޅި ނުވަތަ ކުރެވޭ ފުރުޞަތުއަކަށް އެދިފައިވާ ކަންތައް ހުކުމުކާއި އެންމެކަން ނެތެވެ.

16. މައްސަލަހުށައްޓައި ފަނޑިޔާރު ބުނުމަކީ ކުރިން ހުށަހެޅިފައިވާ ދައުވާއާއި ހުކުމަކަށް ބިނާކުރެވޭ. ކަން ހިނގާފައިވާގޮތުގެ ދިރާ އިދިކޮޅަށް ދައުވާ ބިނާކޮށް ދައުވާކުރުމުން، ނުވަތަ ކާމިޔާ އަސާސީ ހުކުމަށް ހުރަހެއް ނުވުމުން، ފެންނަން ހުރި ސަބަބު ހުކުމް އެއްކިބާކޮށް ދައުވާކުރާފަރާތުން އެދޭ ގޮތަށް ފަނޑިޔާރަށް ނިންމުމަކީ ޤާނޫނީގޮތުން ފަނޑިޔާރު ހުރި ގެއްލުމަކަށް ބަލަންޖެހޭ ޤާނޫނީ އަސާސެއް ނެތެވެ.

ނިންމަން ފެންނަގޮތް

17. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން، މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި މި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ޝަފީޤް އަބްދުﷲގެ ޚިޔާލު؛

18. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދުގެ ޚިޔާލަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްވާހިދު ހުސައިންގެ ޚިޔާލު؛

19. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދުގެ ޚިޔާލަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބާތިލްކޮށްދިނުން

20. މި ޤަޟިއްޔާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ޙުކުމް ކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ފަރާތްތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމް ކުރި ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[11] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހުށަހަޅަން ބަލާފައިވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހުށަހަޅަން ބަލާފައިވާ ތާރީޚުންނެވެ.[12] އެހެންނަމަވެސް ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ޚުލާސާ އަށް ބިނާކޮށްފައިވެސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[13]

- **ޙުކުމް:**

ދެންފަހެ، އިސްލާމް ޝަރީޢަތާއި ޤާނޫނުގެ ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 267-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭނޭ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތް ކަމަށް، މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބަލާ ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅައި ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ޝަފީޤު ޢަބްދުﷲ | ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޖީދު (ރިޔާސަތު) | ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްމަޖީދު ޙުސައިން

11. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
12. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
13. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)